

Kaarina Määttä Rakkauden koko maailmaa koskettavasti syleillen

Eva Maria Korsisaari, *Tule, rakkaani! Naisen ja miehen välisestä etiikasta kirjallisuuden rak-
kauskuvauksissa*. Teos, Helsinki 2006. 470 s.

”Tule, rakkaani!” kutsuu Eva Maria Korsisaari lukijoitaan matkalle, jossa johtotähtenä on pyrkimys syvempään ymmärrykseen rakkaudesta. Tavoitteena on kohdistaa huomio erityisesti rakastavaisten väliseen etiikkaan eli siihen, kuinka rakastavaisten välinen suhde voisi toteutua ilman, että kumpikaan pyrkisi haltuunottamaan toista.

Pyrkimys tällä tavoin rajata rakkauden tutkimuskohde viehättää, joskin herättää myös epäilyksiä heti johdantoluvussa. Kun valitun tutkimustehtävän ohella halutaan etsiä vastauksia myös kysymyksiin, kuinka rakastaa ja kuinka kirjoittaa rakkaudesta nojautuen naisen ja miehen väliseen rakkauteen kirjallisuudessa, ollaan jo koko rakkauden maailmaa syleilevällä, pohjattomalla suolla.

Rakkauden lumous on kiehtonut ihmisiä ja inspiroinut kaunokirjallisuutta ja filosofiaa, taidetta ja ihmistieteitä kautta aikojen. Viimeistä sanaa ei silti ole sanottu, ja siksi kaikki rakkautta ymmärrettävämmäksi tekevä tutkimus on arvokasta. Usein kuitenkin rakkauden kuvaukset ja tutkimukset sekä siitä rakennetut mallit ja teoriat käsittelevät rakkauden maailmaa kovin laveasti.

On yritetty selvittää kumppanin valinnan kriteereitä, rakastumisen ja rakkauden luonnetta, kestävän rakkauden lukuisia selityksiä, eron syitä ja selviytymistä erosta. Tutkimushenkilöt ovat olleet milloin vapaaehtoisia, milloin palkattuja tai muuten valituksi tulleita. Tuloksina on esitelty monenmoisia rakenteita, joihin mahtuvat muun muassa kol-

miomalli, erilaiset typologiat, rakastumistyylien luokittelu sateenkaaren värien mukaan, kahdeksankulmiomalli, vektorimalli ja filteriteoria. Lopulta rakkaus on nähty tarinoina (Robert J. Sternberg), joita on löydetty 26 erilaista. Silti mikä tahansa rakkauden arvio tai rakkauden kuvaus tuottaa parhaimmillaankin yleispätevyydessään vain epätäydellisen häivähdyksen. Jokainen rakastaa omalla tavallaan, niin kirjallisuudessa kuin elävässä elämässä.

Helsingin yliopiston naistutkimuksen väitöskirja lumoo lukijansa, ja rakkaus osoittautuu entistä kiehtovammaksi. Rakkauden kaunokirjalliset kuvaukset, filosofit ja kirjallisuuden tulkitsijat maalailevat rakkauden arvoituksellisuutta mitä upeimmin sanoin Korsisaaren välittämänä. Ja kuinka lennokasta ja mukaansatempaavaa onkaan Korsisaaren kirjallinen ilmaisu!

Jokainen lause on viimeiseen saakka harkittu ja sanavalinnat on puntaroitu tarkkaan helppoja ratkaisuja kaihtaen. Resursseja ja väivannaköä ei ole säästely tutkimusmatkalla muutenkaan. Tutkimuksessa käytettyjen kielten runsaus on mykistävä. Kääntämistä on tarvittu englannin ja ruotsin kielen lisäksi ainakin seuraaviin kieliin: oksitaani, kreikka, ranska, heprea ja latina.

Korsisaaren työ on poikkitieteellinen siten, että se kytkeytyy myös yleiseen kirjallisuustieteeseen sekä filosofiaan, josta Korsisaari haluaa painottaa erityisesti fenomenologista

filosofiaa, feminististä filosofiaa ja sukupuoliolon etiikkaa. Tutkimusta voisi näin pitää monipuolisena tai sitten sekavana koosteena, jossa on aineksia sieltä ja täältä. Lukijana kallistun enemmän jälkimmäiseen käsitukseen.

Mikä tekee väitöskirjasta naistutkimuksellisen? Esikuvina toimineiden filosofi Luce Irigarayn ja kirjallisuudentutkija Hélène Cixous’n ajatuksien siteeraus ja uskollisuus niille? Sukupuolieron käsite, samuuden talous ja sukupuoliolon etiikka ovat työssä lähtökohtina, mutta ne jäävät kuitenkin keskeneräisiksi ja hukuvat muiden kiinnostavien pohdintojen lomaan. Paikoin edellä mainittujen teoreetikkojen vahvat ilmaisut tai väitteet hyppäävät silmille asetuksaan sisällöllisesti poikkeiloin kaunokirjallisuudesta esille nostettuihin rakkautta ylistäviin kuvauksiin.

Esimerkiksi sivulla 156 tulkitaan rakkautta: ”naisellinen on merkinnyt miehelle järjestykselle kääntöpuolta, peiliä, kannattelijaa ja kauppatavaraa, ulkopuolta, alitajuntaa, ylimäärää ja ylijäämää, aukkoa ja puutetta, magmaa, aistillisuutta ja ruumiillisuutta, kastraattia, kastroijaa ja kohtua, raaka-ainetta ja neitsyyttä, torjuttua, symboloimatonta ja irrationaalista, varjoa ja kuolemaa – toista, jota on voitu käsitellä vain tarttumalla ja haltuunottamalla, kulluttamalla ja hylkäämällä”. Sivulla 200 *Laulujen laulun* puheenvuorojen esitys valottaa miestä ja naista rakkaudessa aivan toisin sanakääntein: ”nainen kuvaa miehen käsivarsia kullatangoiksi ja vatsaa kilveksi, säääriä marmoripylväiksi, miehen silmiä

kyyhkyiksi ja poskia yrttitarhaksi, miehen huulia mirhaa helmeileviksi liljankukiksi. Mies taas kuvaa naisen silmiä kyyhkysilmiksi ja rintoja peuranvasoiksi, naisen syliä kuun tavoin kaartuvaksi maljaksi, mutta naisen kaulaa myös norsunluiseksi torniksi ja päätä Karmeliksi. Mies on verevä ja voimakas, myös herkkä ja hauras, jopa haavoittuvainen. Nainen on paitsi sulokas ja haluttava, jopa suojaton, myös vahva ja väkevä, jopa vaarallinen.” Erilaisia koskettavia esimerkkejä Korsisaari ammentaa lähes loputtomiin siitä, miten rakkauden kielellä naisen ja miehen välistä suhdetta kuvataan. Mutta tämän tutkimuksenhan piti keskittyä yhteensulautumisen problematiikkaan.

Kirjaa voi suositella kaikille kielen rikkaudesta nauttiville sekä rakkauden maailmasta ymmärrystä janoaville. Tieteellisenä väitöskirjana ja tutkimuksena teos sen sijaan synnyttää runsaasti kysymyksiä. Tutkimuksen metodiset ratkaisut jäävät epäselviksi, samoin aineiston valinta. Toki työ edustaa kokeilua, jossa ”koetellaan akateemisten kirjoituskäytäntöjen rajoja”, kuten Korsisaari toteaa. Mutta mitä näillä akateemisilla kirjoituskäytännöillä tarkoitetaan? Kirjoittamisen tapaa ja ilmaisun rikkautta on helppo kiittää. Ryhdyttyäni lukemaan kirjaa en päässyt tekstistä irti, se vei mukaan, ja nautin joka sivusta. Loistava kirjallinen ilmaisu ei kuitenkaan takaa hyvää tieteellisiin kriteereihin nojautuvaa väitöskirjaa.

Korsisaari kirjoittaa pyrkivänsä arvostelemaan rakkauskuvauksia, joissa toinen ”palautetaan samaan” ja arvostamaan kuvauksia, joissa toista lähestytään ihmetyksellä. Tässä tarkoituksessa – ihmetyksellä – hän kertoo pyrkivänsä myös itse lähestymään toista, tutkimuksessa kirjallista toista. Hän pyrkii kritisoimaan haltuunottavia elkeitä, jotka saattavat rajoittaa toisen vapautta, ja etsii hyväileviä eleitä, jotka antavat toisen ilmetä toisena. Hän kirjoittaa haluavansa myös tutkimuksessaan lähestyä kirjallista toista hyväilevin

elein. Tätä tapaa, metodia, lähestyä kirjallisuutta, lukea kirjoja ja kirjoittaa kirjoja, hän kutsuu *rakkaudella tutkimiseksi*.

Kenen ja millä rakkaudella? Mitä rakkaus on? Miten rakkaus, rakastuminen ja ystävyys eroavat? Yhteensulautumisen kokemukset lienevät voimakkaimpia rakastumisen aikana ja saavat erilaisia muotoja rakastumisen syventyessä rakastamiseksi tai rakkaudeksi. Miten rakastetaan ja ketä? Kehen rakastutaan? Kenet valitaan rakkauden kohteeksi ja kenellä on oikeus puhua rakkaudesta?

Korsisaaren naistutkimuksellinen lähtökohta perustuu naisen ja miehen aseman eriarvoisuuden korostamiseen, ja rakkaudella tutkiessaan voidaan kysyä hänen edellytyksiään ”kunnioittaa rakkauden kesyttämättömyyttä” (60). Mikä on hänen oma paikkansa ja asemansa suhteessa tutkimuskohteeseen? Hänen tarkoituksensa välttää jyrkkää asetelmaa ja lähestyä tekstejä ”lempeämmin, ikään kuin hyvällen” on jalo, mutta melkoisen vaativa, kenties mahdoton. Korsisaari kertoo harjoittaneensa rakkaudellista dialogia. Rakkaudella tutkimalla hän on kohdannut kirjoja, kirjailijoita, kirjallisuuden rakastavaisia, kirjailijoiden ajatuksia ja kirjallisia tyylejä ja ”rakkaudella tutkimalla olen myös koettanut ajatella, ja auttaa lukijaanikin ajattelemaan, rakkautta totunnaisien tapojen sijaan uudelleen, toisin” (348). Upea tavoite, mutta mikä on se uusi oppi, jonka väitöskirja synnyttää? Kiteytettyä vastausta en löydä. Sen sijaan kirjassa korostetaan aiemmista tutkimuksista tuttua ajatusrataa, kuinka ”rakkaus ei ole eikä voi koskaan täysin menettääkään voimiaan. Voimien ehtymättömyyden takaa rakkauden kesyttömyys. Rakkaus ilmenee lukemattomilla tavoilla ja on aina tulevien muotojensa ja mahdollisuuksiensa puolesta ennakoimattontaa” (348). Juuri tämä tekee rakkaudesta tutkimisen arvoisen, vaikka selvää on, ettei lainalaisuuksia liene löydettävissä.

Tutkimusotettaan Korsisaari kuvaa pikemminkin *tunnustelevaksi* kuin tarttuvaksi. Hän kertoo pysähtyvänsä kuuntelemaan toisen sanoja,

” Ryhdyttyäni lukemaan kirjaa en päässyt tekstistä irti, se vei mukaan, ja nautin joka sivusta. Loistava kirjallinen ilmaisu ei kuitenkaan takaa hyvää tieteellisiin kriteereihin nojautuvaa väitöskirjaa.”

vastaavansa toiselle omin sanoin ja etsivänsä näin toisen kanssa vastauksia. Hän lomittaa paljon katkelmia ja kuvailua valitsemistaan teoksista antaakseen toisen ilmetä omana itsenään ennen omia käsityksiään toisesta ja avatakseen mahdollisuuden yksinpuhelun sijaan vuoropuhelulle. Antamalla tilaa muiden äänille tutkija toivookin lukijan tuntevan itsensä tervetulleeksi keskustelemaan kanssaan (ks. 59). Mutta jospa lukija haluaakin nojata oman äänensä tyystin toisenlaisille teosvalinnoille tai keskittyä rajatumpaan aikakauteen?

Edelleen tutkimusote nimetään myös mieluummin *kysyväksi* kuin väittäväksi. Kysymykset antavat mahdollisuuden vuoropuhelulle ja ne pikemminkin avaavat kuin sulkevat maailmaa antaen mahdollisuuden muutoksiin.

”Ehkä kirjaani tulisikin kutsua pikemminkin kysymysten kirjaksi kuin väitöskirjaksi”, toteaa Korsisaari sivulla 60. Rakkaudella tutkiminen, tunnusteleisuus ja kysyvyys ovat kiinnostavia metodisia lähtökohtia – jopa kaikkeen ihmistieteen tutkimukseen kuuluvia, mutta tutkimuksen paradigmaattisiksi sitoumuksiksi ne eivät riitä.

Millä perusteella esille nostettu aineisto on valittu? Miksi kiinnostuksen kohteena on pitkä historiallinen ajanjakso Platonista nykypäiviin? Onko katkelmat poimittu tukemaan tutkijan omaa ja hänen esikuviansa näkemystä vai onko kirjallisuus valittu sen mukaan, mitä eteen on tullut sopivia rakkauskuvauksia haettaessa? Näin voi kysyä, koska luotettavuustarkastelut työstä puuttuvat, eikä lukijalle kerrota, mikä on se valikko tai perusjoukko, josta tutkimukseen poimitut kirjat on otettu. Kiinnostavaa toki on kaikki, mitä Korsisaari nostaa esiin rakkaudesta tutkimusmatkallaan, mutta siinä matkan erilaisia sivupolkuja liidettäessä alkuperäinen tutkimusongelmakin jää paikoin varjoon.

Antiikin filosofeista edetään muiden muassa Percy Shelleyn (1792–

1822) ylistävään rakkauslyriikkaan, viitataan lukuisiin romantiikan ajan englantilaisiin runoilijoihin, edetään Emily Brontën *Humisevan harjun* (1847) rakkauden tarkasteluun ja sitten D. H. Lawrencen *Lady Chatterleyn rakastajaan* (1928). Kuvaukset ovat upeaa luettavaa, joskin erittely naisen ja miehen yhteensulautumisesta ei ole ainoa tai edes keskeinen analyysia kuljettava kysymys. Sivulla 134 kirjoittaja toteaa, että ”usko rakkauteen onnen, pelastuksen ja elämän antajana läpäisee myös 1900-luvun lopun romanttisten romaanien maailman. Näissä teoksissa tätä uskomusta ei kuitenkaan enää juuri koskaan tuoda esiin yllättävien juonenkäänteiden, omaperäisten kerrontarakenteiden tai omintakeisten henkilöhahmojen avulla, vaan tuotetaan mekaanisesti toistettavien tarinoiden kautta. Romantiikkateollisuuden avulla rakkaudesta on mahdollista tarinoida sarjatuotannon voimin”. Tästä edetään toteamaan, kuinka tänä päivänä romanttisia romaaneja tehtailee suuri joukko kirjoittajia ja ryhdytään erittelemään Harlequin-sarjaa niiden myyntiluvutkin esille ottaen.

On helppo yhtyä johtopäätöksiin siitä, että romanttiset romaanit tarjoavat lukijoille mallin elää rakkaussiaan kaavoina tai että rakastaminen näyttäytyy valmiiksi annettuna ja vaivattomana välineenä sen sijaan, että se olisi itse tehtyä ja vaativaakin rakastamisen taitoa ja taidetta. Mutta mitä tekemistä näillä vastauksilla on lähtökohdaksi asetetun rajatun rakastamisen yhteensulauttamiskemuksen kanssa? Korsisaari toteaa itsekkin, että ”on kuitenkin vaikea ymmärtää, mitä rakastavaisten yhteensulautuminen voisi käytännössä merkitä” (157). Tämän käsitteen ja ilmiön avaaminen kaiketi olisi voinut olla koko tutkimuksen ydin.

Lukija kutsutaan moneen. Korsisaari toivoo hänen olevan matkaseuralainen sekä lukija, joka kohtaa kirjoja kirjoittajan kanssa. Hänen toivotaan olevan tutkimusmatkailija, joka syvennyy kirjoittajan kanssa sellaisiin kysymyksiin, kuten ”kuinka rakastaa ja kuinka kirjoittaa rakkaudesta” (346). Korsisaari kutsuu lu-

kijan myös todistajaksi, kuulemaan kuinka hän tunnustaa rakkauttaan kirjoihin. Lisäksi lukija voi olla myös rakastaja, syyttyä muiden ja kirjoittajan kirjoituksesta. Tästä matkaseurasta Korsisaari lukijoitaan kiittää todeten, että matka alkoi viipyillen, monia matkavalmistelua tehden. Matka jatkuu, ja tie on epäilemättä huima ja haasteellinen.

Minä puolestani kiitän Eva Maria Korsisaarta upeasta matkasta. Sain todellakin mahdollisuuden eläytyä kirjallisuuden rakkauskuvauksiin – luoda hänen, itseni, kirjojen, kirjailijoiden, kirjallisuuden rakastavaisten, kirjailijoiden ajatusten ja kirjallisten tyylien välille kohtaamispaikan, jossa voin tulla kosketetuksi ja koetelluksikin, miksei myöskin uusiutua ja kasvaa. Tämäkin oli yksi Korsisaaren tutkimuksen tarkoitus.